

Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
de heer drs. M.J. van Rijn
Postbus 20350
2500 EJ Den Haag

SECRETARIAAT KIESRAAD

Datum
27 augustus 2013

Ons kenmerk
2013-0000509680

Inlichtingen
mr. M. Bakker
T 070-426 62 66

Blad
1 van 5

Bezoekadres
Herengracht 21
2511 EG Den Haag

Postadres
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Internetadres
www.kiesraad.nl

Emailadres
kiesraad@kiesraad.nl

Onderwerp
Consultatie Goedkeuringswet en Uitvoeringswet bij
VN-verdrag inzake de rechten van personen met een
handicap

1. Inleiding

Bij brief van 9 juli jl. deed u de Kiesraad bovengenoemde documenten toekomen met het verzoek om een reactie uiterlijk 16 augustus. U gaf daarbij aan dat tevens kon worden gereageerd door gebruik te maken van de internetconsultatie: www.internetconsultatie.nl. Als adviesorgaan van regering en parlement inzake aangelegenheden die het kiesrecht of de verkiezingen betreffen, heeft de Raad, zoals te doen gebruikelijk, zijn reactie gegoten in de vorm van een advies met betrekking tot de voorgestelde wijziging van de Kieswet.

Artikel J 4, tweede lid, van de Kieswet bepaalt dat burgemeester en wethouders ervoor moeten zorgen dat ten minste 25% van de in de gemeente aanwezige stemlokalen zodanig moeten zijn gelegen en ingericht dat kiezers met een lichamelijke beperking zoveel mogelijk hun stem zelfstandig kunnen uitbrengen. Door u wordt voorgesteld om de woorden 'tenminste 25%' te vervangen door 'zoveel mogelijk, maar tenminste 25%'.

2. Samenvatting

De Raad is van mening dat de voorgestelde wetswijziging voor de toegankelijkheid van stemlokalen voor kiezers met een lichamelijke beperking waarschijnlijk van slechts geringe betekenis zal zijn. Hooguit gaat van de voorgestelde tekst iets meer aansporing uit richting gemeenten om te kiezen voor een hoger percentage dan 25. In zoverre kan de Raad met de voorgestelde wetswijziging instemmen. De Raad bepleit evenwel een andere benadering van de problematiek van de toegankelijkheid van stemlokalen voor kiezers met een lichamelijke beperking. De huidige acht de Raad te algemeen en te weinig toegespitst op de veelheid aan 'soorten' fysieke beperkingen. Wensen van kiezers met een lichamelijke beperking lopen sterk uiteen; iedere specifieke lichamelijke beperking vergt andere voorzieningen. Gemeenten zouden in hun communicatie met kiezers duidelijk moeten maken welke stemlokalen voor welke soort van handicap geschikt zijn.

De Kiesraad is het met de regering eens dat ondersteuning van kiezers in het stemlokaal slechts mogelijk moet blijven voor kiezers met een lichamelijke

beperking. Ondersteuning van kiezers met een verstandelijke beperking kan het gevaar van ongewenste beïnvloeding meebrengen, waardoor niet gewaarborgd is dat de stem daadwerkelijk overeenkomstig de wil van de kiezer wordt uitgebracht.

3. Toegankelijkheid stemlokalen

De algehele herziening van de Kieswet van 1989 bracht voor het eerst een artikel met betrekking tot de toegankelijkheid van stemlokalen voor kiezers met een lichamelijke beperking. In art. J 4, tweede lid, werd bepaald dat 'zoveel mogelijk' stemlokalen zodanig moesten zijn gelegen en ingericht voor kiezers met een lichamelijke beperking.¹ Op 1 januari 2010 werd de formulering 'ten minste 25%' geïntroduceerd² en de nu voorgestelde wetswijziging vormt als het ware een combinatie van beide.

De Raad is van mening dat de voorgestelde formulering voor de praktijk waarschijnlijk van slechts geringe betekenis zal zijn. Hooguit gaat van de voorgestelde tekst iets meer aansporing uit richting gemeenten om te kiezen voor een hoger percentage dan 25. In zoverre kan de Raad met de voorgestelde wetswijziging instemmen, maar de Raad vraagt tegelijkertijd wel uw aandacht voor het volgende.

Achterliggende gedachte van het tweede lid van artikel J 4 van de Kieswet – zowel van de huidige tekst als van de thans voorgestelde – is dat het van groot belang voorkomt dat zoveel mogelijk kiezers met een lichamelijke beperking in de gelegenheid worden gesteld om in persoon aan de verkiezingen deel te nemen. Dit uitgangspunt wordt alom onderschreven, maar de Raad vraagt zich wel af of de wijze waarop daar momenteel in de praktijk vorm en inhoud aan wordt gegeven wel de meest adequate is.

Voorafgaand aan de Tweede Kamerverkiezing van 12 september 2012 heeft de toenmalige minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in een circulaire de gemeentebesturen een door een gespecialiseerd extern bureau (Projectbureau Toegankelijkheid) opgestelde checklist toegezonden, met eisen ten aanzien van de toegankelijkheid van stemlokalen. Deze checklist omvatte een uitgebreide lijst met aandachtspunten. Alleen wanneer aan al die punten was voldaan, was in de ogen van de minister voldaan aan de wettelijke eis van toegankelijkheid voor kiezers met een lichamelijke beperking. Uit evaluatie-onderzoek in opdracht van de minister na afloop van de verkiezing onder 55 stembureaus in 26 gemeenten, bleek dat dat in veel gevallen niet het geval was.³

De Raad wijst erop dat het vinden van geschikte stemlokalen bij iedere verkiezing een onderwerp van zorg is voor veel gemeenten. Vaak moeten wat dit aangaat afwegingen worden gemaakt, waarbij ook het kostenaspect een rol speelt. De Raad heeft de overtuiging dat in de praktijk de belangen van kiezers met een lichamelijke beperking door de gemeenten zwaar worden meegewogen. Echter, niet uitgesloten kan worden dat veel gemeenten de toegankelijkheidseis van artikel J 4 van de Kieswet lang te eng hebben geïnterpreteerd. Duidelijk is inmiddels dat toegankelijkheid van stemlokalen meer vereist dan het enkel slechten van drempels in stemlokalen en het rolstoelvriendelijk maken van stemhokjes. De totstandkoming

¹ Wet van 28 september 1989 (Stb. 423).

² Wet van 29 oktober 2010 (Stb. 452).

³ Vgl. bijlage 3 bij de brief van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aan de Tweede Kamer, d.d. 17 januari 2013.

van het VN-Gehandicaptenverdrag heeft aan dit besef in belangrijke mate bijgedragen.

De Kiesraad heeft zich de vraag gesteld of de huidige benadering van de toegankelijkheid van stemlokalen voor kiezers met een lichamelijke beperking niet een te algemene is. De hiervóór genoemde checklist omvat een nagenoeg uitputtende lijst met te treffen voorzieningen. In de praktijk is evenwel sprake van een veelheid van fysieke beperkingen, waarbij iedere 'soort' beperking vraagt om andere voorzieningen. In sommige gevallen zijn de wensen van kiezers met een lichamelijke beperking ook tegengesteld. Zo wil iemand in een rolstoel het liefst geen stoepranden aan de kant van de weg, want dat is een obstakel, maar ernstig visueel gehandicapte of blinde kiezers willen dat het liefst weer wel, want een stoeprand is voor hen een oriëntatiepunt, en zij hebben op hun beurt weer weinig tot niets aan een invalidenparkeerplaats in de directe omgeving van een stemlokaal.

Vanuit het uitgangspunt dat kiezers met een lichamelijke beperking zoveel mogelijk in staat moeten worden gesteld om zelf, in persoon, te stemmen, is het de vraag of in plaats van de huidige – algemene – benadering niet beter kan worden gekozen voor een benadering waarbij kiezers specifiekere worden geïnformeerd over de aanwezigheid van bepaalde voorzieningen in en rond stemlokalen.

De Raad geeft de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in overweging om gemeenten te vragen in hun communicatie met kiezers duidelijk te maken welke stemlokalen voor welke categorieën kiezers met een lichamelijke beperking geschikt zijn. Gemeenten kunnen dat betrekkelijk eenvoudig doen bij de in artikel J 1 van het Kiesbesluit voorgeschreven bekendmaking van de adressen van de stembureaus. Terzijde wijst de Raad erop, dat bijvoorbeeld in Frankrijk logo's bestaan waarmee musea laten zien voor welke groep gehandicapten zij toegankelijk zijn.⁴ Langs deze weg is het bijvoorbeeld betrekkelijk eenvoudig om aan te geven of bij een stembureau een gehandicaptenparkeerplaats is gelegen. De Kiesraad geeft u in overweging in de memorie van toelichting bij de Uitvoeringswet nader in te gaan op deze suggestie van de Raad.

De Raad voegt hier nog aan toe dat een dergelijke benadering impliceert dat een andere systematiek moet worden gevolgd wat betreft de vaststelling of, en zo ja, in hoeverre, gemeenten in de praktijk voldoen aan de in het tweede lid van artikel J 4 gestelde norm. De huidige checklist is daarvoor te alomvattend. Denkbaar zou zijn om te kiezen voor een minder uitgebreide checklist met basiseisen, aangevuld met meer specifieke eisen ten aanzien van specifieke categorieën kiezers met lichamelijke beperkingen.

4. Toegankelijkheid stemproces

Het VN-Gehandicaptenverdrag heeft in relatie tot de deelname door kiezers met een lichamelijke beperking een bredere reikwijdte dan 'slechts' de toegankelijkheid van stemlokalen. Artikel 29 van het VN-Gehandicaptenverdrag spreekt van het 'waarborgen dat stemprocedures, –faciliteiten en voorzieningen adequaat, toegankelijk en gemakkelijk te begrijpen en te gebruiken zijn'. In de ontwerp-memorie van toelichting wordt in dit verband gewezen op enkele in het verleden reeds getroffen maatregelen. Dat is terecht. Al vele jaren is in de Nederlandse verkiezingspraktijk aandacht voor de positie van gehandicapte kiezers. Dit alles laat echter onverlet dat kiezers met een beperking nog altijd in een achterstandssituatie verkeren ten opzichte van niet gehandicapte kiezers. De tekst van de stempas mag

⁴ Zie bijvoorbeeld: <http://www.quaibranly.fr/fr/musee/publics/accessibilite.html>

Datum
27 augustus 2013

Ons kenmerk
2013-0000509680

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
4 van 5

dan in de loop der jaren zijn vereenvoudigd, blinde en slechtziende kiezers zullen in veel gevallen nog altijd niet in staat zijn om deze zonder hulp van derden te kunnen lezen, laat staan de stempas zelfstandig om te zetten in een volmachtpas. Voor de hier bedoelde categorie kiezers levert het zelfstandig uitbrengen van de stem ook nog altijd problemen op, ondanks het op zich bestaan van tal van technologische hulpmiddelen. Wat dit laatste aangaat, herinnert de Raad eraan dat in ons land in het verleden goede ervaringen zijn opgedaan met het stemmen met behulp van aangepaste stemmachines door kiezers met een visuele beperking.⁵

De Kiesraad verzoekt u in de memorie van toelichting nader aandacht te besteden aan de hier bedoelde aspecten van toegankelijkheid van het stemproces als zodanig.

5. Kiezers met een verstandelijke beperking

Het VN-Gehandicaptenverdrag richt zich op rechten van 'personen met een handicap'. Op grond van art. 29 van dit verdrag moeten de lidstaten ervoor zorgen dat kiezers met een handicap bij het (in vrijheid) uitbrengen van hun stem ondersteuning kunnen krijgen door een persoon van hun eigen keuze. Het verdrag maakt hierbij geen onderscheid tussen kiezers met een fysieke beperking en kiezers met een verstandelijke beperking. Onze huidige Kieswet maakt dit onderscheid wel: slechts kiezers met een fysieke handicap kunnen zich bij het uitbrengen van hun stem desgewenst laten ondersteunen. Kiezers met een verstandelijke beperking kunnen dat niet. Blijkens de ontwerp-memorie van toelichting is de regering voornemens om dit dreigende conflict tussen verdrag en nationale wet op te lossen door middel van een zgn. 'interpretatieve verklaring' met betrekking tot het bepaalde in artikel 29a, onder iii. Een verklaring, waarbij wordt aangegeven dat Nederland dit artikel zodanig interpreteert, dat het slechts ziet op ondersteuning aan kiezers met een fysieke beperking.

De Kiesraad is van oordeel dat in het verleden op goede gronden is besloten om slechts kiezers met een fysieke handicap de mogelijkheid van ondersteuning te bieden. De Raad wijst in dit verband op zijn advies van 22 januari 2008.⁶ Ons systeem van stemuitbrenging gaat ervan uit dat het vermogen om zelfstandig de wil te kunnen uiten, bepalend is voor het kunnen uitoefenen van het kiesrecht. Bijstandsverlening aan mensen anders dan vanwege een lichamelijke beperking is op grond van het huidige artikel J 28 van de Kieswet niet toegestaan wegens het gevaar van ongewenste beïnvloeding, waardoor niet gewaarborgd is dat de stem ook daadwerkelijk overeenkomstig de wil van de kiezer wordt uitgebracht.

Gegeven de feitelijke onmogelijkheid om alsnog te kiezen voor een voorbehoud met betrekking tot het VN-Verdrag, kan de Kiesraad het voornemen van de regering om onze huidige praktijk overeind te houden door middel van een 'interpretatieve verklaring' inzake artikel 29a, onder iii, van het verdrag, onderschrijven. Wel wijst de Raad erop dat een dergelijke verklaring geen volledige garantie biedt. Immers, het uiteindelijke oordeel over de vraag of artikel 29a, onder iii, van het verdrag als een ieder verbindende bepaling in de Nederlandse rechtsorde rechtstreekse werking toekomt – en om die reden artikel J 28 van de Kieswet buiten toepassing laat – komt toe aan de Nederlandse rechter, die formeel-juridisch niet gebonden is aan een standpunt van de Nederlandse regering over de interpretatie van het verdrag.

⁵ Vgl. het advies van de Kiesraad van 31 juli 2006 over aangepaste voorzieningen voor kiezers met een lichamelijke beperking in stemlokalen (www.kiesraad.nl).

⁶ Advies van de Kiesraad van 22 januari 2008 inzake bijstandsverlening in het stemlokaal (www.kiesraad.nl).

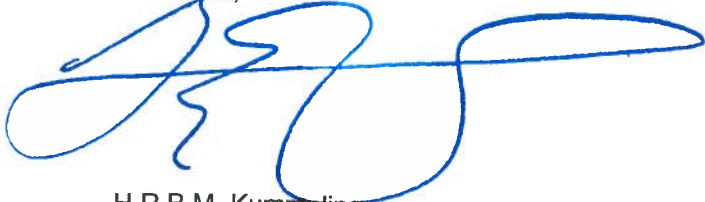
Datum
27 augustus 2013

Ons kenmerk
2013-0000509680

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
5 van 5

DE KIESRAAD,
voor deze,

H.R.B.M. Kummeling,
voorzitter

M. Bakker,
secretaris-directeur